

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemanje pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insérate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 1. septembra 1893.

Politiški oddelek.

Levičarski jezikovni predlog.

I.

Naši čitatelji se še gotovo spominjajo, kako so se levičarji repenčili, ko vlada ni hotela ž njimi hoditi po drni in strni. Njih pristaš v ministerstvu, grof Kuenburg je odstopil in levičarji so pretili, da pojdejo v opozicijo. Ker bi vlada brez njih večine ne imela, začela je neka pogajanja z raznimi klubi ob osnovi nove trdne večine, v kateri bi levičarji imeli veliko besedo. Za podlago tem pogajanjem je bil neki program, katerega je izdelala vlada, Da je bil ta program prikrojen prav po željah levičarjev je naravno, ker je šlo v prvi vrsti le za to, da si vlada ohrani naklonjenost levičarjev. Pogajanja niso imela zelenega vspeha, ker konservativci in Poljaki niso marali pospeševati levičarske politike, ali program je pa ostal in po tem programu se sedaj ravna kolikor toliko vlada.

V tem programu je tudi točka, ki govori o potrebi, da se zakonito uredi jezikovne razmere. Kako se naj uredi, to v tem programu ni jasno povedano, ali to si lahko posnamemo iz nekaterih besed, ki se ozirajo na narodno posest in važnost nemščine. Misli se na urejenje tako, da se nemščina proglašajo za državni ali uradni jezik. Pred vsem se pa namerava predpravicam nemščine, ki jih ima sedaj marsikje, popolnoma brez vsacega utemeljenega vzroka, dati zakonito podlago. Po taki uredbi jezikovnega vprašanja hrepene levičarji, od kar vlada grof Taaffe. Prej, ko so sami gospodarili, jim ni bilo za tako urejenje, ker je vlada dovolj skrbela za ponemčenje. Celó proti taki uredbi bi bili, ker bi vlada ovirali v njenem delovanju v razširjenju nemštva. Bodi uredba taka ali taka, vsekako bi se ž njo naredile nekake meje predpravicam nemščine. Liberalna vlada pa za tako mejo ni marala, ker je hotela imeti popolno proste roke v ponemčevanju, da lahko vriva nemščino tu ali tam, kjer se ji pokaže kaka priložnost. Naj bi se bilo nemščini odločilo

še tako široko torišče, vendar bi se bil zunaj tega področja še našel kak delokrog, kjer bi za nemštvo vneta vlada imela plodovito polje za svoje delovanje. Najde se kaka priložnost, na katero bi pri sklepanju zakona niti ne mislili.

Pod Taaffejevo vlado se je pa delokrog nemščini jel nekoliko krčiti. Drugi jeziki so vsled svojega napredka jo jeli izpodrivati z mest, katere si je po krivici prilastila. Sedanja vlada sicer tudi skrbi za nemštvo, ali vendar ne zmatra baš za svojo najvišjo nalogo ponemčenja vse Avstrije, kakor liberalna. Zato je pa nastal tak krik po vredenju jezikovnih razmer, da se tako bolje zavarujejo predpravice nemščini, da jih potem ne bode tako lahko omajati.

Taaffejeva vlada sprva ni hotela nič slišati o takem urejenju. Vedno je naglašala, da je to stvar eksekutive. To je tudi nekoliko pripomoglo, da so vsi taki predlogi propadli. Sedaj je pa stvar nekoliko drugačna. Vlada stoji na nemškem stališču in je zatorej nevarnost večja, da pride do kacic Slovanom nepovoljnih sklepov.

V svojem govoru v Hebu je vodja levičarjev napovedal, da bode njegova stranka predlagala, da se postavno uredi jezikovne razmere. Plener je s tem dal razumeti, da bode levica začela akcijo, da program dogovorjen z vlado stopi tudi v dejanje. Natančno Plener ni povedal, kak bode ta predlog, ali to moremo sklepati iz prejšnjih predlogov in izjav od nemškoliberalne strani. Podlaga mu bode nemški državni jezik. Po marsikaterih znamenjih moremo sklepati, da Nemci sedaj še dalje pojdejo, nego so bili šli v znanem Scharschnidovem predlogu. Mi ne bomo trdili, da Plener sam morda hoče do skrajnih mej, ali računati mu je z nemškimi nacijonalci. Ti močno pritiskajo na liberalno stranko. Plener dobro ve, če daleč ne pojde v jezikovnem vprašanju, da bi nemški nacijonalci porabili jezikovni predlog le kot orožje proti njegovi stranki. Po našem mnenju so se liberalci le iz strahu pred nemškimi nacijonalci odločili, da spravijo jezikovno vprašanje v vsem obsegu na dnevni red.

Kako pa sodijo o jezikovnem vprašanju nemški na-

cijonalci, za to pa imamo iz poslednjih časov dovolj jasnih izjav. Ponemčenje vseh Slovanov v Avstriji smatrajo za svojo glavno nalogo. To so razglaili na svojem shodu v Celji, v svojem programu, ki so ga nedavno priobčili, in lani je to bil jeden njih somišljenikov razvil v neki brošuri.

Da liberalci niso nasprotni takim nazorom, že iz tega lahko sklepamo, da se ni našel noben nemškoliberalen list, ki bi bil protestoval proti takim nasvetom. Taki nazori vendar nasprotujejo načelom naše ustave. Liberalci [se radi ponašajo kaj kot varuhi ustave, zato je bila pač njih dolžnost, da bi se bili oglasili v tej stvari. Zato pa smemo biti preverjeni, da bodo tudi nemškoliberalni jezikovni načrt prevejevali nazori podobni nazorom nemškonarodne stranke.

Veliko upanja ni, da bi levičarski predlog že sedaj postal zakon. Brez Poljakov zanj ni mogoče dobiti večine, ali poljski listi so se pa jeli oglašati proti njemu. Seveda gotovega nič ni, ker ne vemo, če je mnenje listov tudi mnenje poljske delegacije. Da Poljaki za tak predlog ne glasujejo, ko bi veljal tudi za Galicijo, je kakor z žreb-ljem pribito. Govori se pa, da bode Galicija izvzeta in to bi utegnilo Poljake toliko sprijazniti s predlogom, da bi mu posebno ne nasprotovali. Poljaki so precej separatisti in Mladočehi so jih s svojim nepremišljenim postopanjem še bolj odpahnili od Čehov. Da bi Poljaki za predlog glasovali, tega tudi mi ne verujemo, ali nekaj družega se pa bojimo, da bi jih pri glasovanju veliko manjkalo, ako sami pri vseh stvareh ne bodo imeli posebnih interesov. Tudi tega mi ne verujemo, da bi morda nalašč ostavili zbornico pri glasovanju, ali znano je, da jih navadno veliko ni na Dunaji, če niso na vrsti stvari, ki se njih tičejo. Poleg tega je pa še več družih poslancev, ki kaj malomarno obiskujejo zbornico. K tem so prištevati Dalmatinci, katerih je navadno le jeden na Dunaji in se tudi za razprave o vrejenji jezikovnih zadev ne bodo zanimali, če se zanje dovolijo kake izjeme. Malomarni so v tem oziru tudi Mladočehi. Tako so bili Mladočehi začeli neko akcijo proti vladi. Gregr se je pripe-ljal na Dunaj, da je govoril in po končanem govoru se takoj zopet odpeljal v Prago. Položaj za Mladočehe ni bil neugoden. Ali kaj se zgodi, pri glasovanju jih je nad polovico manjkalo in vlada je dobila večino baš zaradi tega, ker je Mladočehov bilo tako malo na Dunaji. Kdo nam jamči, da se pri jezikovnem vprašanju kaj tacega ne zgodi. Pomisliti je treba, da je včasih po letu jedva sto poslancev v zbornici. Navadno manjkajo desničarji, kajti levica je točnejša, kar se tiče obiskovanja sej. Kaj se vse lahko zgodi, če je nepričakovano glasovanje na konci kake take seje. Poleg tega je predsednik sedaj ravno levičar in spreten predsednik lahko precej pripomore na jedno ali drugo stran, kadar se gre le za nekaj glasov.

Mej nemškimi konservativci jih je tudi nekaj, ki v srcu žele, da bi bila nemščina državni jezik. Očitno teh svojih želj ne pokažejo iz političnih uzrokov. Da pa niso popolnoma zanesljivi zavezniki Slovanov, smo se pa imeli

nekajkrat že priliko prepričati v deželnem zboru v Gradci. Nemški državni jezik bi ne bil le v korist liberalnim Nemcem, temveč Nemcem sploh, ker bi omogočil, da bi njih sinovi lahko dobivali službe v slovanskih pokrajinah brez znanja kacega slovanskega jezika. Da bi nemški konservativci morda glasovali z levičarji, tega ne mislimo, ker s tem bi se osamili v državnem zboru in močno škodovali stvari, katero zastopajo. S tem bi tudi prišli preveč v navzkrižje z dosedanjo svojo politiko. Ali nekaj družega se lahko prigodi. Mnogih ne bode pri glasovanju. Kako lahko se najde kaka ovira, ako kdo ne želi kje biti. Kaka majhna bolezen, majhni posli ali kaj podobnega zadrže tega ali družega. Tacih sredstev se poslužujejo v parlamentarnem življenju vse stranke in v vseh državah, kadar jim ne kaže naravnost pokazati svojega nasprotja, ali tudi ne marajo podpirati kake stvari.

Vidno je torej, da stvar ni čisto brez vse nevarnosti. Zato je pa dolžnost naših državnozbornih zastopnikov po svoji moči, da tudi poljske in druge konservativce vnamejo za upor proti levici in sploh, da se v tem oziru doseže kako skupno postopanje vseh Slovanov in konservativcev, da se zopet pokaže desnica zedinjena in polnoštevilna, ker sicer se je vsekako bati, da levičarji po ovinkih dosežejo svoj namen. Za časa morajo drugim strankam dati razumeti, da nimajo od Slovencev nobene podpore pričakovati, ko bi jih pustili v tem vprašanju na cedilu, bodisi tudi le s tem, da se jih večje število odtegne glasovanju. Za nas je jezikovna zadeva sedaj glavna stvar, ker tukaj gre za naš obstanek.

Levičarji združeni z vlado so vsekako sila, katero je treba poštovati in nikakor ne smemo biti preoptimistični in se morda dati zapeljati po časopisih, da ni nobene nevarnosti. Ugodnejše razmere so bile pred leti, nego so sedaj, ali vendar tedaj, ko je jezikovno vprašanje bilo na vrsti, niso avtonomisti bili toliko silni, da bi bil njih predlog vsprejet, temveč so pali vsi predlogi. Ker so se pa od tedaj stvari za levičarje zboljšale, bi se pa utegnilo le zgoditi, da sedaj predlogi od desnice ne propadejo samo, temveč levičarski dobi večino. Mi se nadejamo, da se to ne zgodi, ali opozarjati pa moramo na nevarnost.

Politični pregled.

Vlada in levičarji. — Vladni listi z velikim zadovoljstvom pripovedujejo, kako zmerno da je v Hebu govoril Plener. To čisto prezirajo, da se je vodja levičarjev izrekel, da ne more prav zaupati vladi. Hvalisanje Plenerja po vladnih listih je vsekako jako slabo znamenje, ker kaže, da je vladi na levičarjih mnogo ležeče. Ozirala se bode torej, kolikor je mogoče na njih želje.

Mladočeški poslanci so te dni imeli posvetovanje v klubu o znani zadevi dr. Julija Gregra in dr. Masaryka. Namestnik je proti dr. Masaryku se bil izjavil, da se vladi Mladočehov ni bati in je v dokaz pokazal neko pismo dr. Gregrovo, v katerem se ta mladočeški vodja opravičuje, da v neki stvari ni njegov list pisal prav po navodilu, katero je dobil od vlade. Masaryk je to stvar pripovedoval prijateljem, tako da so jo